

SCURT ISTORIC AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI GRĂNICERESC DIN CUGIR

Alexandru BUCUR

Ca reședință de companie, la Cugir se consemnează existența unei școli capitale încă din perioada graniței militare, prima mențiune a ei fiind în anul 1773. Cel care pregătea elevii era preotul, plătit cu suma de 1 florin și 30 creițari. În anul 1777 școala din localitate avea un număr de 20 de elevi pentru care preda în limba română învățătorul Ilie Muntean plătit din Fondul de provente cu 1 florin și 30 de cruceri pe lună¹. Ulterior, la această școală au predat doi învățători, unul în germană și celălalt în română².

Școala din Cugir s-a susținut din veniturile proprii până în toamna anului 1871 când reprezentanța comunală a cerut ca ea să fie trecută în rândul școlilor grănicerești³. La data aceea școala avea caracter comunal iar clădirea ei era acoperită cu șindrilă⁴. Pentru această școală, în anul 1871, tâmplarul Kovacs Elek a confecționat 13 bănci școlare pentru ca elevii să poată învăța și scrie pe ele „tot câte doi copii la una gaura pentru calemariu și loc pentru a-și așeza cărțile, tot copilul la locul lui, una masă, două scaune și o tablă vopsită negru – de o latură liniată – cu stelagiu cerut, cu tot, pentru deprinderea copiilor la scrisu”⁵.

Cursurile anului școlar 1873-1874 au început cu întârziere, datorită faptului că în localitate bântuia o epidemie de holeră, care făcea zilnic zeci de victime⁶. Școala avea doi învățători, unul dintre aceștia fiind salarizat de comitet cu 300 florini lunar iar al doilea de comună. În clasa I învățau 38 de băieți și 28 de fete iar în clasa a II-a, 28 de băieți și 7 fete. Din localitate era plecat la studii medii doar un singur elev. În biblioteca școlii existau 370 de volume⁷.

În anul 1877, comitetul critica Eforia Școlară din localitate pentru nepăsarea ei față de școală⁸, pentru ca în 1896 să facă constatarea că „toată inteligența din comună lucrează pe întrecute pentru binele și propășirea școlii”⁹. Grija locuitorilor pentru școala lor o desprindem și din gestul făcut în anul 1890, când reprezentanța comunală a pus la dispoziția Eforiei Școlare suma de 25 florini pentru procurarea de îmbrăcăminte și încălțăminte necesară pentru 32 de școlari săraci¹⁰. În anul 1882, din cauza creșterii numărului elevilor școlii, Eforia Locală a solicitat comitetului mobilier în plus¹¹ iar odată cu începerea anului școlar 1884-1885 și un al treilea post de învățător, ceea ce s-a și aprobat¹². De acum, școala avea trei clase, organizate astfel:

-clasa I, cu 51 de elevi împărțiți în două despărțăminte;

-clasa a II-a, cu 67 de elevi împărțiți în trei despărțăminte;

-clasa de fete, cu 34 de eleve împărțite tot în trei despărțăminte, în total școala fiind frecventată de un număr de 152 de elevi¹³. Pentru ca elevii să fie școlarizați în condiții corespunzătoare, Eforia Școlară Locală a cerut comitetului nu numai repararea edificiului școlar existent ci și înființarea a încă unui post de învățător¹⁴. Deoarece, încă de la începutul anului școlar 1882-1883 elevii nu mai încăpeau în sălile de predare, s-a impus construirea unui nou edificiu școlar corespunzător misiunii „de a crește și a dezvolta tinerimea comunei, pentru a putea deveni cu timpul bărbați apti și zeloși luptători atât pentru propășirea și înflorirea comunei cât și întru prosperarea bisericii și națiunii”¹⁵. În anul 1886 a prins să se înalțe noul

¹ G. BARIȚIU, *Materialu*, p. 67; N.Albu, *Istoria învățământului*, p. 219; Al.Bucur, *Op. cit.*, p. 78 și 79.

² D. RADU, *Op. cit.*, p. 386-387.

³ ANSB, *FSG, Protocolul ședinței comitetului din 1 decembrie 1871*; Al.Bucur, *Op. cit.*, p. 85..

⁴ *Ibidem*, D. 727/2 noiembrie 1873.

⁵ *Ibidem*, D. 310/28 decembrie 1871.

⁶ *Ibidem*, D. 514729 august 1873.

⁷ *Ibidem*, *Extras din Raportul despre starea școlilor grănicerești la finea anului școlar 1873-1874* și D. 344/11 aprilie 1875.

⁸ *Ibidem*, D. 144/27 ianuarie 1877.

⁹ *Ibidem*, *Raportul comitetului despre starea internă și externă a școlilor grănicerești pe trieniul 1893-1895, către adunarea generală din 21 ianuarie 1896*.

¹⁰ *Ibidem*, *Protocolul ședinței comitetului din 10 februarie 1890*.

¹¹ *Ibidem*, *Protocolul ședinței comitetului din 16 septembrie 1882*.

¹² *Ibidem*, *Protocolul ședinței comitetului din 31 august 1884*.

¹³ *Ibidem*, D. 189/19 februarie 1885.

¹⁴ *Ibidem*, D. 622/2 octombrie 1883

¹⁵ *Ibidem*, D. 894/22 octombrie 1886.

edificiu școlar, pe locul celui vechi, constructor fiind Leonhardt Dietrich din Sebeș Alba¹⁶. Pe timpul lucrărilor, cursurile s-au ținut după cum urmează:

-clasa I mixtă, în „casa de dinainte” a locuitorului N.Darabea;

-clasa a II-a, fete, în casa „de dindărăpt” a locuitorului N.Maniuțiu;

-clasa a II-a băieți, în casa „de dindărăpt” a locuitorului N.Romoșanu, pentru fiecare din aceste încăperi plătindu-se o chirie lunară de 5 florini¹⁷.

Noua construcție era compusă din patru săli de clasă și a costat 8525 florini¹⁸. La data terminării, august 1877, s-a ivit o problemă în ceea ce privește efectuarea inscripționării: cu litere zugrăvite sau cu litere metalice - vopsite în negru¹⁹. Cert este faptul că, la data de 12 septembrie 1887, anul școlar a început între zidurile noului local, considerat drept un edificiu școlar „pompos - fala și mândria comunei”²⁰.

Un episod semnificativ pentru școală a fost cel în care s-a implicat învățătorul Teodor Petrișor, prin refuzul său de a scrie adresele corespondenței oficiale în limba maghiară, permițându-și - după cum consemnează documentele vremii – și „expresii vătămătoare la adresa autorităților poștale”! Cazul respectiv a făcut vâlvă la vremea sa, el fiind relatat și în numărul 25 din 18 iunie 1887 al ziarului „Hunnyad”, care apărea la Viena²¹.

Mai scoatem în evidență faptul că această școală a fost predată scaunului comunal la data de 24 februarie 1896. Din documentele întocmite cu acest prilej, reies și salariile pe care le primeau învățătorii școlii, dar și facilitățile de care se bucurau²².

Învățătorii care au predat la școala din Cugir:

-Ioan Munteanu (1871);

-Ioan Moldovan (1872);

-Ilie Chirilă (1871-1874), originar din Făget, jud. Alba;

-Ioan Pop (1872-1878);

-Teodor Crișan (1874-1888), din Băgău, jud. Alba, considerat drept unul dintre cei mai bravi învățători ai școlilor grănicerești²³;

-Gheorghe Susman (1875-1886);

-Maria Simonca (1878);

-Ioan Munteanu (1878-1909);

-Sofia Bârsan-Bria (1879-1923), din Teiuș, jud. Alba;

-Ilie Bărbat (1881-1891), originar din Porumbacu de Sus, jud. Sibiu (foto 1);

-Vasile Petrișor (1886-1888), din Sânpaul, jud. Cluj;

-Teodor Petrișor (1886-1889);

-Teodor Coman (1887);

-Atanasie Bologa (1888-1889);

-Ioan Opriș (1889-1891);

-Valeriu Receanu (1889-1905), din Recea, jud. Brașov (foto 2);

-Andrei Rusu (1892-1893), din Velcheru de Câmpie²⁴, jud. Mureș;

-Paul Olteanu (1892);

-Nicolae Sânzian (1892);

-Andrei Radeș (1893);

-Traian Lupea (1906-1923);

-Mihai Găzdac (1909-1919).

¹⁶ *Ibidem*, D. 796/1886.

¹⁷ *Ibidem*, D. 809/3 octombrie 1886.

¹⁸ *Ibidem*, D. 795/1886.

¹⁹ *Ibidem*, D. 699/13 august 1887.

²⁰ *Ibidem*, Protocolul ședinței comitetului din 22 octombrie 1887 și Raportul comitetului către adunarea generală din 22 februarie 1893, privind starea internă și externă a școlilor grănicerești.

²¹ *Ibidem*, D. 636/21 iunie 1887.

²² *Ibidem*, D. 120/27 februarie 1896 și D. 30/12 aprilie 1923.

²³ *Ibidem*, D. 521/1878.

²⁴ Veche denumire a localității Răzoare.

1. Ilie Bărbat

2. Valeriu Receanu